

دانشگاه علامه طباطبائی

(دانشکده حقوق و علوم سیاسی)

قدرت، عقلانیت و مدیریت شهری در ایران

* پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی *

استاد راهنما: دکتر محمد جواد غلامرضا کاشی

استاد مشاور: دکتر غلامرضا خواجه سروی

دانشجو: محمدرضا شمس

بهمن ماه 1390

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به نگاه مهربان مادرم ... که پناهم می دهد و امید

تقدیم به آغوش گرمش ... که نزدیک و نزدیک تر می شود به اندوه و نگرانی

و به پدرم .

تقدیم به انسانهایی که در برهوت نسل من لحظه ای فخر بودند و مباهات

مردانی پایان ناپذیر ...

استاد عزیزم کاشی و انسانهایی از این دست ...

چکیده:

سیاست ورزی همواره دارای دو ساحت کلامی و رفتاری است. در ساحت کلامی نظامی پیوسته از شعارها، گفتارها، قوانین و تبلیغات به چشم می خورد که سیاستهای اعلانی را شکل می دهد. در بعد رفتاری اما سیاستمدار با نظامی متشکل از کنشهای فیزیکی

موانع عینی و محدودیتهای ساختاری روبرو می باشد. به صورت طبیعی و لاجرم همواره عمل ورزی عین نظر ورزی نیست. اما مسئله این پژوهش آنجا آغاز می شود که سیاست در ساحت اعلانی و اعمالی در دو دایره جداگانه و با نیت متفاوت بازسازی و اعمال شود. در این شرایط دو عقلانیت و دو هدف مختلف بر دو ساحت سیاست اعلانی و اعمالی حاکم می شود، ساختار دچار آشفتگی در تدوین و اجرای مسیر توسعه و منافع عمومی به خطر می افتد. به صورت واضح باید عرض کرد که این پژوهش به دنبال استقرار در فضای حفره بین سیاستهای اعلانی و اعمالی است تا بتواند شناختی کارا از عناصر فاصله انداز بین سیاست پردازی و سیاستمداری و یا دوگانه شعار و عمل در عصر حاضر ارائه دهد. پژوهش حاضر تلاش دارد با استفاده از مطالعه موردی بر یک پرونده شهری ابعاد کلان سیاست ورزی در ایران را بازنمایی کند.

در این پژوهش با استفاده از دانسته های علم سیاست و برشماری عناصر بر سازنده سیاستهای اعلانی و اعمالی پرداخته ایم و در ادامه با استفاده از مدل کنش ارتباطی و حوزه عمومی هابر ماس و همینطور مدیریت عقلانی هاروی زمینه را برای آسیب شناسی در پژوهش موردی فراهم نمودیم.

در ادامه در پی بررسی سوژه ای که از سوئی توان بازنمایی تام سیاستهای اعلانی، قانونی و ارزشی در یکی از حوزه های بسیار مهم مدیریتی (مثل مدیریت شهری) را داشته باشد و از سوئی دیگر موارد مشهودی از رفتار مدیران نسبت به همان مورد وجود داشته باشد مورد مطالعاتی دره اوین را برگزیدیم. پیوستگی استوار مورد پژوهش با جان منافع عمومی چشم انداز وسیعی از سطوح کلان مدیریت در ایران به دست مخاطب می دهد. دره اوین نام رود دره ای سرسبز است در محدوده شمال که تمامی طرح ها و نقشه های شهرداری به عنوان منطقه ای سبز شناخته شده ولی در حال حاضر در دست انبوه سازان مسکن قرار دارد.

کلید واژه ها: قدرت، عقلانیت، حوزه عمومی، جامعه مدنی، عقلانیت ابزاری، عقلانیت ارتباطی، سیاست اعلانی، سیاست اعمالی، شورای شهر، عناصر غیر هم نام در مدیریت شهری.

فهرست مطالب

فصل اول " کلیات پژوهش "

بیان مسئله 11

12.....	ضرورت پژوهش.....
14.....	نحوه انجام پژوهش.....
19.....	اهداف پژوهش.....
20.....	سوالات پژوهش.....
20.....	فرضیه.....
21.....	ادبیات پژوهش.....
21.....	موانع و محدودیتهای پژوهش.....
24.....	تعریف مفاهیم .....
24.....	امر سیاسی.....
26.....	قدرت.....
28.....	عقلانیت.....
30.....	مدیریت شهری.....
32.....	نیروهای غیر هم نام.....

فصل دوم " مبانی نظری "

بخش اول

33.....مقدمه

33.....عقلانیت ارتباطی

34.....حوزه عمومی

29.....دیوید هاروی و مدیریت شهری

33.....جمع بندی

بخش دوم

45.....مقدمه

45.....برسازنده های سیاست اعلانی

46.....برسازنده های سیاست اعمالی

53.....جمع بندی

فصل سوم " روش پژوهش "

65.....مقدمه

65.....انواع پژوهش

67.....انواع روش تحقیق کیفی

69.....طرح پژوهشی به کار رفته در تحقیق

71.....تحقیق موردی

73.....جمع آوری و طبقه بندی داده ها

78.....جمع بندی

فصل چهارم

" یافته های پژوهش "

80.....	مقدمه.....
	بخش اول
81.....	سیاستهای اعلانی.....
81.....	وجوه آرمانی سیاستهای اعلانی مدیریت شهری در سطح کلان.....
81.....	وجوه عملیاتی سیاستهای اعلانی مدیریت شهری در سطح کلان.....
86.....	وجوه آرمانی سیاستهای اعلانی مدیریت شهری در سطح تهران.....
87.....	وجوه عملیاتی سیاستهای اعلانی مدیریت شهری در سطح تهران.....
92.....	جمع بندی.....
93.....	عناصر متشکله طرح های آرمانی/ساختاری/راهبردی شهر تهران.....
96.....	برسی داده های شفاهی در باب مدیریت شهری.....
99.....	پوجوه آرمانی/ارززشی/مذهبی مدیریت شهری (برسی ایدئولوژیک).....
101.....	برسی داده هایی نهادی در باب مدیریت شهر تهران.....
101.....	شورای شهر.....
105.....	جمع بندی بخش سیاستهای اعلانی.....
	بخش ب
108.....	سیاستهای اعمالی.....
108.....	دره اوین.....
112.....	فاز اول،ساخت و ساز غیر قانونی/واکنش حوزه عمومی و جامعه مدنی/توقف ساخت و ساز.....

117.....	مدیریت عقلانی/اتحاد مردم/مدیریت (همبستگی و امید)
118.....	فاز دوم:از سر گیری ساخت و ساز/اوج گیری کدورت و منازعه/پایان همبستگی و امید(واکنش های گوناگون)
133.....	نتیجه زورآزمائی:عقب نشینی حوزه عمومی/ادامه و تکمیل ساخت و ساز
135.....	دیدگاه مردم سعادت آباد راجع به این تصرفات
138.....	جمع بندی

فصل پنجم "تحلیل و اعتبار بخشی به عناصر فرضیه"

140.....	مقدمه
140.....	شاخص اصلی مدیریت شهری در تهران
	بخش الف
141.....	مطالعه تطبیقی داده ها
142.....	تطبیق عملکرد با وجوه آرمانی کلان نظام
143.....	تطبیق عملکرد با وجوه عملیاتی کلان نظام
144.....	تطبیق عملکرد با وجوه آرمانی مدیریت شهری در تهران
145.....	تطبیق عملکرد با وجوه عملیاتی مدیریت شهری در تهران
147.....	تطبیق عملکرد با سخنان و ادعا های مدیران شهری
147.....	تطبیق عملکرد با اصول ایدئولوژیک و مذهبی
	بخش ب : اعتبار بخشی به عناصر فرضیه/آسیب شناسی
149.....	مقدمه
150.....	جامعه مدنی ناکارا

153.....	گفتگو با دکتر مسجد جامعی.....
161.....	نفوذ عناصر غیر هم‌نام.....
161.....	نیروهای نظامی.....
164.....	واسطه‌ها.....
164.....	گفتگو با یک دلال.....
162.....	پول زدگی و سلطه عقلانیت ابزاری.....
178.....	عدم انطباق سطح توقعات و ارزشهای افکار عمومی با پتانسیل‌های ساختاری مدیریت.....
181.....	جمع‌بندی.....
182.....	نتیجه‌گیری از تحقیق.....
185.....	منابع.....
189.....	ضمائم.....
134.....	نمودار شماره یک):.....
134.....	نمودار شماره دو):.....
130.....	تصاویر.....

فصل اول

فصل اول کلیات پژوهش

بيان مسئله

امر سیاسی در بر دارنده دو وجه اعلانی و اعمالی است. سیاست از وجه اعلانی فضایی کلامی است که بر ساخته شده توسط مجموعه‌ای از روایت‌های ایدئولوژیک، نمادها، گزاره‌های مشروع و پر جاذبه و آرمانی است. اما سیاست از بعد اعمالی منظومه‌ای از رفتارهای عینی و الگوهای عملی نهادهای قدرت است که در تعامل با امر واقع پدید می‌آید.

سیاست اعمالی حتی اگر حقیقتاً در راستای سیاست های اعلانی و یا رسان های قرار داشته باشد همواره با محدودیت‌ها و التزامات مادی و اجتماعی رو به رو است که همین امر به ایجاد فاصله بین این دو وجه سیاست می‌انجامد.

عوامل چندی برای شکل گیری فاصله بین سیاست در نظر و سیاست ورزی در عمل ذکر شده است از جمله اینکه سیاست در وجه اعلانی منظومه‌ای از گفتارهای تابع نظم عقلانی است که هیچ محدودیت مادی جز مشروعیت و مقبولیت عامه ندارد در حالی که سیاست از بعد اعمالی و یا همان سیاست‌ورزی تابع مقدرات و محدودیت های واقعی و همینطور تعامل با سوژه های گوناگون است.

پنهان نیست که سیاست در فضای بین هست‌ها و باید‌ها شکل می‌گیرد و اصولاً همواره چنین اختلافی بین خواست انسانو حدود اثرگذاری او به جهان مادی وجود دارد ولی این فاصله در دوران مدرن به نحو آشکاری افزایش یافته است. این افزایش چشمگیر در دوران مدرن را می‌توان به عوامل مهمی نسبت داد، از این میان باید به شکل گیری توافق نظر عمومی نسبت به استانداردها و ملاک‌های سیاست ایده‌آل و همینطور گسترش حضور رسانه‌ها در صحنه جامعه و اهمیت یافتن افکار عمومی اشاره کرد. دیگر اینکه در شرایط عدم حضور موثر نظارت افکار عمومی از طریق رسانه‌ها و نهادهای مدنی ناظر به عملکرد مدیران، ناخواسته فاصله بین سیاست در عمل و سیاست در نظر از امر مقتضی ذات سیاست فراتر رفته و به یک عوام‌فریبی صرف بدل خواهد شد.

اما بررسی علل شکل‌گیری این فاصله بین سیاست رسان های و رفتار واقعی سیاستمداران از سویی به گسترش عقلانیت و منطق در حوزه نظر کمک می‌کند و در مقام عمل نیز به بهتر اجرایی شدن سیاست

ایده‌آل و مقبول یاری می‌رساند. به گونه‌ای که وجوه تبلیغاتی و فاقد ارزش بیانات سیاست را بر می‌شمرد و از سویی موانع نامشروع تحقق این ایده‌ها را در واقعیت شناسایی می‌کند.

این پایان نامه به دنبال مطالعه این فاصله و عناصر تشدید این فاصله در عرصه مدیریتی ایران است. برای این کار ضروری است که یک مورد خاص عینی را بررسی کرده و با مطالعه وجوه اعمالی و تبلیغاتی مدیران شهری نسبت به این مورد خاص، عوامل فاصله انداز بین سیاست ایده‌آل و سیاست ورزی واقعی در این مورد را شناسایی کند.

ضرورت پژوهش:

سیاست‌ورزی همواره تابع التزامات ساختاری یک نظام سیاسی و همینطور امکانات بالقوه ساختار اجتماعی، محیطی و بومی است. ولی از طرف دیگر فضای گفتاری و مشروعیت‌ساز و یا همان سیاست‌آزایی در عصر رسانه‌ها بیشتر از آبخور استانداردهای عقلانیت بشری مصطلح، علمی و غیر محلی تغذیه می‌شود. این تفاوتها زمانی جدی‌تر می‌شود که در شرایطی قرار داشته باشیم که افکار شهروندان با مفاهیم جهانی و استانداردهای عقلانی و علمی مدیریت آشنا باشند ولی التزامات مدیریتی و ساختاری سیاست‌توان بروز روندهای عقلانی به شکل استاندارد را نداشته باشد. در این شرایط فاصله بین سیاست‌آزایی و سیاست اعمالی به شکل نگران‌کننده‌ای افزایش می‌یابد. همه‌اینها شرایطی را ایجاد می‌کند که دو ساحت سیاست در امر اظهار و اعلان به صورت دو امرگسسته از هم و بی‌ربط تبدیل شوند. بررسی چنین فاصله‌ای از دو منظر عملی و نظری حائز اهمیت است.

فواید نظری که در این باب می‌توان بر شمرد را باید به دو دسته اصلی تقسیم نمود:

الف) فواید نظری معطوف به مباحث معرفتی در باب علم سیاست

سیاست‌دانش تصمیم‌سازی و اعمال آن به صورت مشروع است و همه این مراحل جز در سایه قدرت و اقتدار ممکن نیست. اصلی‌ترین عنصر برسازنده سیاست هم که آنرا از سایر علوم اجتماعی متمایز می‌کند همین بحث قدرت است. برای فهم سیاست باید دانست که قدرت از کجا و به چه نحوی توان اعمال شدن دارد. جدا از قدرت مشروع و قانونی دیگر چه نیروها و عوامل موثر سازمان یافته و یا

سازمان‌گریزی توان اثر گذاری در عرصه سیاست را دارند. از این منظر شناخت عوامل فاصله انداز و یا همان نیروهای کم‌تر دیده شده که از موثرترین پارامترهای اثرگذار در امر سیاست می‌باشند به فهم صحیح و جامع از سیاست می‌انجامد.

ب) فواید نظری معطوف به تحلیل جریان های سیاسی روزمره

1) مطالعه گروه های فاصله انداز بین نظر و عمل به شناخت ما از جریان های سیاسی و اصولاً نیرو های اثرگذار در عرصه مدیریتی ایران می‌انجامد. اینکه مدیریت در ایران تابع چه مقتضیاتی است؟ حدود و صغور آرمان ها و اندیشه های آرمانی مدیریتی تا کجاست؟ حقیقت سیاست در ایران تابع چه نیروها و چه شرایطی است؟ و عوامل مهم تصمیم ساز و اجرا در این عرصه کدام است. همگی از جمله مسائلی هستند که جز در سایه مطالعه عینی و مستدل ممکن نخواهد بود.

2) برای تحلیل حقیقت جریان های سیاسی باید از مطالعه صرف مواد قانونی، منشورات، سخنرانی‌ها، برنامه های تفصیلی و به طور کلی سیاست های رسانه ای سیاستمداران فاصله گرفت و به بررسی پیامدهای عملی و واقعی آن جریان‌ها نگاه کرد.

سیاست در گفتار تابع آرزوها و تمایلات است و یا عموماً چنان اظهار می شود که در بازخورد با افکار عمومی به تولید قدرت و مشروعیت بی‌انجامد. اما در عمل سیاست تابع مقتضیات نیروهای صاحب قدرت و یا نفوذ است، واقعیت ماحصل همین تعامل گفتار و عمل است. حاصل این تعامل بین تمایلات سیستم و واقعیت ذات سیستم همان چیزی است که از آن به عنوان پیامدهای مدیریتی یک سیستم بر عرصه اجتماع، شهر، محیط زیست و یا هر چیز دیگری نام برده می شود.

فواید عملی هم که در این باب قابل بررسی است را باید به چند دسته تقسیم نمود:

1) مطالعه و شناخت نیروهای کمتر دیده شده اثرگذار در عرصه سیاست به عملگرایی در تدوین و اجرای قانون می‌انجامد.

2) چنین بررسی هایی منجر به شناخت سیستم از موانع تحقق آرمان ها و برنامه های گوناگون می شود و به سیستم سیاسی یاری می‌رساند تا با فهم بهتر اوضاع و آسیب شناسی حفره های مدیریتی خود در پیشبرد اندیشه های مشروع و استاندارد کارا تر و موفق تر باشد.

3) چنین بررسی هایی نشان می‌دهد که عرصه اجتماع چنانچه از ظاهرش پیداست ابژه مسلم تصمیمات قدرت نیست بلکه درون خود نیروهای موثر و مخربی دارد و در توان یک نفر یا یک گروه نیست که آن ها را مدیریت کند. تنها امکان دفع نیروهای منفی فاصله انداز بین سیاست استاندارد و سیاست واقعی در جریان، به کار بردن نیروهای مثبت اجتماعی به صورت سازمان یافته است. که پیش نیاز آن مجهز کردن افکار عمومی به رسانه های مستقل و ناظر به جریانات می‌باشد.

4) همه اینها به بهبود نقش گرو های اجتماعی ناظر به جریان امور و در نتیجه کاهش فاصله بین سیاست رسانه ای و واقعی می‌انجامد.

در این مورد خاص هم این تحقیق علاوه براین ضروریات که بر شمردم به ارائه راهکارهای عملی و از منظر منازعات قدرت در مورد شهر تهران خواهد انجامید. بررسی این پدیده که حل بحران یک شهر جز در سایه عقلانیت جامع سیستم، تقسیم قوا به صورت کاربردی، تقویت گروه های ناظر، تصمیم ساز، سازمان یافته و قدرتمند ممکن نیست نیز در این مقال صورت می‌گیرد.

نحوه انجام پژوهش:

مطالعه فاصله میان وجوه اعلانی و اعمالی چندان گسترده و کلی است که جای دادن آن در یک طرح پژوهشی ممکن نیست. بنابراین مقتضیات ضرورت دارد تا این عوامل را از نظر مکانی و زمانی به دایره محدود و قابل بررسی تقلیل دهیم. از اینرو مطالعه شهر تهران و مدیریت شهری در تهران دهه هشتاد را مد نظر قرار دادیم. مطالعه این جوانب محدود شده از نظر زمانی و مکانی به ما یاری خواهد رساند تا ابعاد کلان سیاست‌ورزی در واقعیت را دریابیم.

شهر و شهرنشینی چه جایگاهی در علم سیاست دارد

1) شهرها همواره بیان کننده اندیشه، فرهنگ، منازعات قدرت و سبک خاص زندگی یک قوم بوده‌اند و تجلی ارزشهای یک قوم می‌باشند. از اینرو جهت درک و فهم ماهیت و ذات سیاست جاری در یک ساختار و ارزشهای حقیقی آن‌ها مطالعه فیزیک شهر گزینه مناسبی است.

2) شهرها همواره اصلی‌ترین و مورد توجه‌ترین پدیده‌ها از نظر حکومت‌ها می‌باشند. برای یک حکومت و یا جریان قدرت در هر دوره، اینکه معانی مورد نظر خود را با استفاده از نمادهای شهری تبلیغ کندامری بسیار مهم است. نکته مهم این است که جدا از معناسازی ارادی حکومتها به کمک فیزیک شهر، نوعی معنا سازی وجود دارد که به صورت غیرارادی و در نتیجه منازعات منافع قدرت و ثروت و مدیریت سیاسی شکل می‌گیرد. برای استخراج این معانی باید رفتار عینی ساختار سیاسی با پدیده‌های شهری را بررسی نمود.

3) شهر بستر علائم و نشانه‌ها و نمادهای در دسترسی است که همگی از نتایج منازعات بین سیاست اعلانی و سیاست اعمالی می‌باشد. در واقع نمادی که در یک شهر به تجسد رسیده از صافی چنین منازعات قدرتی عبور کرده و به فعلیت رسیده. از همین رو بهترین گزینه مطالعه قدرت بین گروه‌های اجتماعی و سیاسی است. این نمادها نشان از سطح مدیریتی یک نظام سیاسی می‌دهند و بیان می‌دارند آنچه را که در درجه اول برای یک ساختار سیاسی اهمیت دارد و یا به رفتار یک نظام سیاسی شکل می‌دهد.

لازم به ذکر است که شکل‌گیری نمادها اعم از فعل یک ساختار مدیریتی و یا ترک فعل است. به عنوان مثال همان میزان که یک آسمان‌خراش برای یک شهر نماد است زاغه‌هایی که ساختار سیاسی اصولاً خبری از آن‌ها ندارد هم از مظاهر یک اندیشه سیاسی به شمار می‌روند.

4) در شهرها ما شاهد بروز کشمکش‌های عینی میان ارزشهای عمومی و عقلانی (مصلحت عمومی) و ارزشهای فردی و گروهی هستیم. به عنوان مثال در شهرها کالایی شدن زمین و بحث تغییر ارزش آن بواسطه تغییر کاربری (مثلاً از کشاورزی و باغداری و یا فرهنگی به مسکونی یا تجاری) همواره مورد

خواست گروه‌ها و افکار صاحب نفوذ و ممانعت افکار عمومی بوده است. با بررسی چنین موارد نزاعی به راحتی می‌توان سیاست اعمالی ساختار سیاسی را در مقایسه با اظهارات و جوانب تبلیغاتی آن قرار داد.

5) در شهرها به واسطه کاسته شدن از منابع و زمین و افزوده شدن به جمعیت شاهد نزع فشرده‌ای بین عدالت/نابرابری، مصلحت عمومی/مصلحت گروهی، سیاست اعلانی/سیاست اعمالی و... هستیم.

6) شهرها همواره در خط مقدم تغییرات و تحولات اعتقادی و ارزشی و ساختاری قرار دارند. برای فهم وجوه کلان سیاست‌ورزی در یک دوره خاص مطالعه شهرهای بزرگ ضروری است.

7) شهرها اصلی‌ترین نقش را ساماندهی قدرت به عهده داشته‌اند. شهر بازتاب نحوه و ساختار حکومت بوده است. درخاورمیانه متناسب با ساختار سیاسی که اکثراً ملهم از اسلام بوده سبک‌های مختلفی از شهرنشینی و شهرسازی داشته‌ایم. شهرهای عباسی، عثمانی، شهرهای سامانی و... فیزیک شهر تا حدی با ساختار سیاسی و ارزشهای حاکم بر یک ساختار عجین است که در نام گذاری‌های اینچنین خلط شده‌اند. همه این امور فیزیک شهر را به سنگواره ای ارزشمند بدل کرده که در آن می‌توان جریانات عریان ارزشی تاریخی و فرهنگی را مطالعه کرد.

-در این میان و برای تحلیل ابعاد کلان سیاست‌ورزی و موانع تحقق سیاست‌های اعلانی حکومت و طرح‌های توسعه در ایران، تهران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

1) تهران شهری است که مرکز ثقل اصلی‌ترین تحولات سیاسی و اجتماعی در ایران بوده است. با چشم‌پوشی از تحولات پیش از شکل‌گیری جامعه مدنی نیم‌پند (مشروطه) تهران تا کنون چندین و چند دگرگونی سیاسی به خود دیده است.

2) تهران به عنوان پایتخت سیاسی، اقتصادی، صنعتی، تجاری، اجتماعی و... همه پتانسیل‌های اصلی یک کشور را به طور غیر عادی درون خود جای داده است. این شهر همواره نقشی حیاتی در ساماندهی قدرت مرکزی بازی کرده.

3) تهران پرطرفبیت ترین مکان برای حکومت‌های ایران به جهت تجسد ایده‌ها و آرمان‌هایشان بوده‌است، هر گوشه‌ای از تهران نشانی از طرز فکری متناسب به یکی از حکومت‌های صاحب قدرت در آن دارد.

4) وجود قشرها و قوم‌های مختلف در تهران، اهمیت آن از منظر حکومت و نقش مهم آن در ساماندهی به قدرت مرکزی، پیشقراولی تهران در تغییر و تحولات اجتماعی و نزاع‌هایی مثل سنت و مدرنیته، کالایی شدن زمین و در پی آن بالا گرفتن جدال منافع گروهی (قدرت و ثروت) و مصلحت عمومی (عقلانیت و مدیریت شهری) و... تهران را به گزینه مناسبی برای مطالعه موردی جهت فهم و شناخت عناصر فاصله‌انداز بین وجوه اعلانی و اعمالی سیاست بدل کرده‌است.

در مباحث بالا از شدت گرفتن فاصله بین وجوه اعلانی و اعمالی سیاست در نتیجه اهمیت یافتن نقش افکار عمومی آشنا با ارزشهای مدرن و ورود مناسبات سرمایه‌داری به خاورمیانه سخن گفتیم و به این مسئله اشاره کردیم که با کالایی شدن زمین در شهرهایی مثل تهران شاهد منازعاتی حقیقی بین اظهارات و آرمان‌های مسئولان با منافع و اعمال حقیقی آن‌ها به صورت آشکاری بودیم.

با توجه به وجود موارد تشدیدکننده فاصله بین سیاست اظهاری و اعمالی بالا در تهران، اهمیت مطالعاتی این شهر افزایش می‌یابد. بررسی وجوه سیاست اعلانی و اعمالی در تهران را باید در طرح‌های تفصیلی مدیریت شهری و در نقطه مقابل عملکرد واقعی مسئولان جستجو کرد.

به حسب ظاهر انتظار براین است شهرداری، مسئول اداره شهر و حافظ و مجری طرح‌های مدیریت شهری است. طرح‌ها و برنامه‌های اول و دوم و... در مورد شهرتهران نیز آرمان‌ها و اهداف معقولی را برای آینده در نظر گرفته‌اند که بسیار طبیعی و در حد انتظار است.

تا این جای کار پی‌گیری به دست آوردن مورد پژوهشی که توانایی بازنمود سیاست‌های کلان را دارد با روش‌گزینش نمونه با ملاک اهمیت سیاسی/اقتصادی/عمومی به به تهران برخوردیم. حال برای پاسخ به سؤالاتی اینچنین در شهر تهران ضروری است تا با بررسی یکی از پرونده‌های مرتبط با مصالح عمومی و طرح‌های تفصیلی شهرداری به نتایج عینی آن بپردازیم و در صورت عدم انطباق عملکرد شهرداری تهران در نظر و عمل، عناصر فاصله‌انداز بین وجوه اظهاری و وجوه اعلانی در آن مورد را

واکاوی کنیم. برای این منظور نگارنده پرونده دره اوین را با توجه به دلایلی که در ادامه برخواهم شمرد دارای توان بازنمایی ابعاد کلان سیاست‌ورزی در ایران می‌داند.

دره اوین یک منطقه گردشگری در ادامه کوهستان درکه در شمال تهران و منطقه 2 شهرداری و یکی از پرازدحام‌ترین نقاط تهران است. این دره را ریه تنفسی شهر تهران در آن بخش و نسبت به همه از مناطق تهران نام نهاده‌اند. در تمام طول مسیر این دره درختهای سیب، گیلاس، انجیر، آلبالو و... به چشم می‌خورد. هنگامی که این درختان در فصل بهار به شکوفه می‌نشینند چشم انداز سحر انگیزی را در کنار صدای پرندگان و نسیم بهاری بر آمده از شکوفه درختان و جریان رودخانه درگوشه ای از تهران؛ این شهر مسموم و بحران‌زده برای ساکنان و کوهنوردان و تفریحگران رقم می‌زند.

در این دره حدود 3 هزار اصله درخت طبیعی و پهن برگ و عمدتاً بارور وجود دارد، از سالها پیش برنامه ساخت مجتمع مسکونی با ساختمان‌های ده طبقه و تغییر کاربری این محوطه از مرغداری ارتش به برجهای وابسته به این نهاد روی میز و اخیراً در حال عملیات و به تازگی به مرحله نهایی نزدیک می‌شود. شورای شهر از اصلی‌ترین سنگ‌راه‌های این منطقه جهت ممانعت از نابودی بوده اما به نظر علی‌رغم قول‌های مساعد، شورای شهر توان حمایت از این منطقه را نداشته- است (89/6/9) (<http://www.hamkarbime.com.PostID=3093>) تا جایی شهردار تهران علیرغم تصویب روزمره انواع طرح‌های تفصیلی و حمایتی از محیط زیست مردم تهران بر خود حرجی نمی‌بیند که صریحاً بگوید: ما نمی‌توانیم مقابل ساخت و سازهای دره اوین بایستیم (www.hamvatansalam.com/new) با اشاره به موارد بالا و منازعات مفصلی که بر سر ساخت و ساز و یا حفظ این محیط طبیعی وجود دارد، دره اوین به نسبت سایر موارد و دعاوی اینچینی توان بازنمایی وجوه کلان سیاست‌ورزی در ایران و همین‌طور روشن ساختن عوامل فاصله انداز بین سیاست اظهاری و اعمالی را در خود جای داده است. به طور خلاصه:

1- از نظر مادی و عواید مالی و کالایی بودن زمین مطمح نظر عناصر ثروت است.

2- از نظر سیاسی و نظامی از سویی محل تنازع آشکار و مستند گروه های سیاسی و نظامی و از سویی دیگر محل ورود عناصر حافظ مصلحت عموم مثل شوراها است.

3- از نظر موقعیت جغرافیایی و زیست محیطی و جنبه مصلحت عموم دارای موقعیت خاص با پیامدهای جدی زیست محیطی و سلامت برای شهروندان تهرانی است.

4- همواره مورد توجه افکار عمومی خصوصا ساکنین محله های اطراف بوده است.

با توجه به این موارد مذکور و مقدمات مطروحه مطالعه مستند این پرونده توان تامین اهداف پژوهش ما را دارد.

اهداف پژوهش:

1- تحلیل شکاف بین جنبه اعلانی و اعمالی در ساختار سیاسی ایران.

2- بررسی ماهیت اعلانی سیاست در ایران.

3- بررسی جوانب اعمالی سیاست در ایران و شناخت بخشی از عناصر فاصله انداز بین سیاست اعلانی و اعمالی .

سوالات پژوهش:

سوال اصلی:

عناصر ایجاد فاصله میان جنبه اعلانی و اعمالی سیاست در مدیریت شهری تهران کدام است؟

سوالات فرعی:

الگوی اعلانی مدیریت شهری در تهران چیست؟

ساخت و ساز در دره اوین تا چه حد در راستای الگوی اعلانی شهرداری تهران قرار دارد؟

فرضیه:

- عدم قدرت نهادهای جامعه مدنی در اثر بخشی نسبت به مسائل شهری زمینه نفوذ نیروهای غیر هم نام قدرت و ثروت را در این عرصه فراهم نموده است و ایجاد بحران کرده است.

- الگوی اعلانی مدیریت تهران مطابق اصول استاندارد مدیریت شهری و عقلانیت شهری همینطور حفظ منافع عموم است.

- ساخت و ساز در دره اوین نمود الگوی اعمالی مدیریت شهری و به منزله انکار بدیهی ترین سیاست های اعلانی تهران می باشد..

ادبیات پژوهش:

در مورد بررسی مسائل شهری، مدیریت شهری، نهادهای شهری و حتی بررسی قانونی نهادی و سیاسی مسائل شهری و یا مطالعات توصیفی تاریخی در باب شهرنشینی به شکل عام و تهران به شکل خاص ما با هیچ کاستی روبرو نیستیم. اما آنچه این تحقیق را از سایر منابع از این دست متمایز می کند این است که در هیچ کدام از منابع مشاهده شده از مسائل شهری برای باز نمود ابعاد کلان سیاست ورزی بهره برده نشده است. همینطور هیچگاه به این شکل با نگاه علم سیاست به هیچ یک از پرونده های شهری نظیر یک ساخت و ساز و برج سازی به این تفصیل پرداخته نشده است. محقق مجموعه ای از منابع را گردآوری کرده که از اهم آن در این مقال نام به میان خواهد آورد.

1- منابع مطالعات شهرنشینی

پژوهش راجع به شهر و شهرنشینی بسیار زیاد بوده است اما به پیوند آن با مدیریت و ساختار سیاسی و همینطور ارتباط آن با عوامل فاصله انداز بین سیاست اعمالی و اعلانی در سطح کلان کمتر توجه شده است.